

ЗВІТ

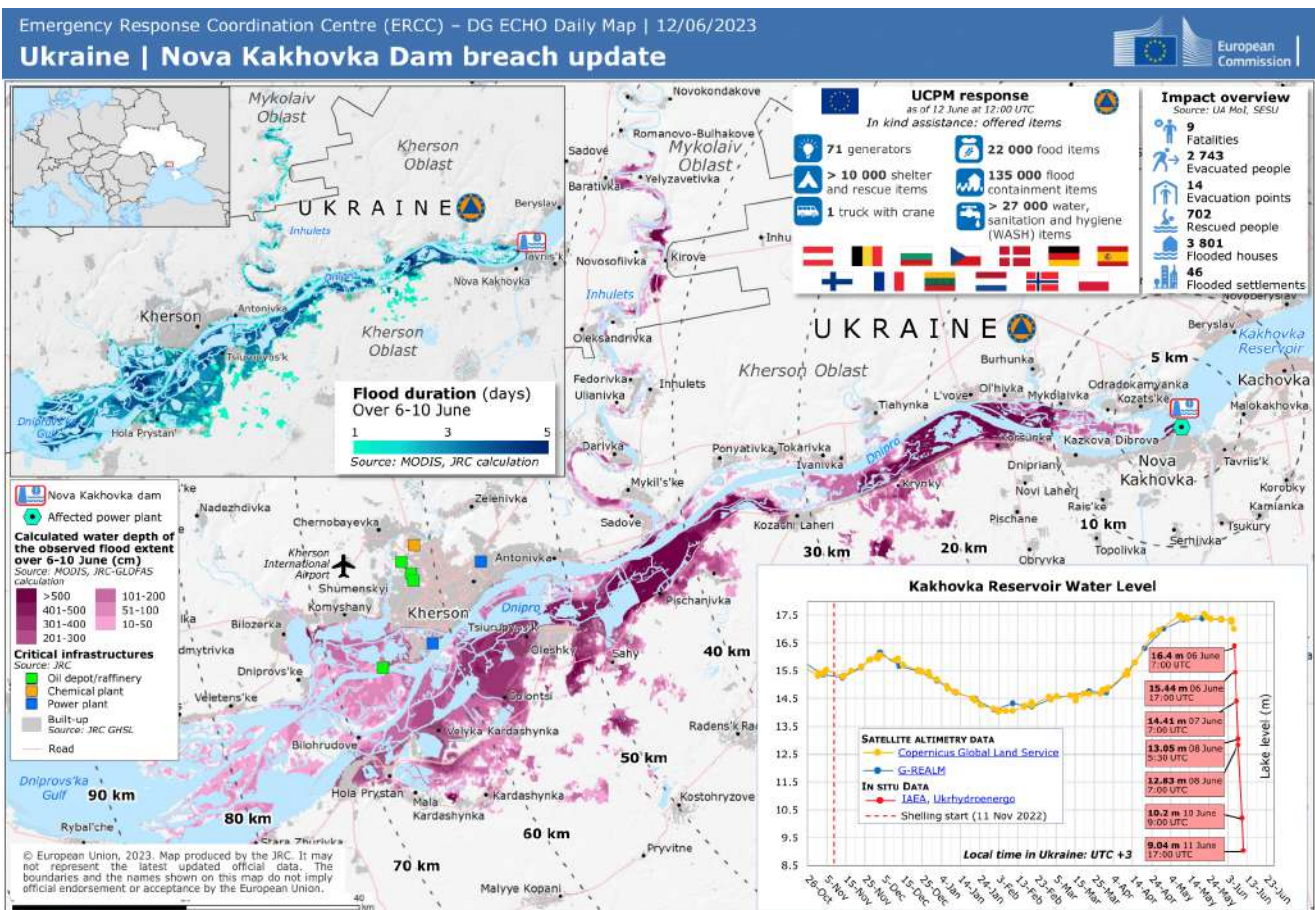

**НАСЛІДКИ ПІДРИВУ
ОКУПАНТАМИ КАХОВСЬКОЇ ГЕС:
Звіт моніторингової місії**

ЧЕРВЕНЬ 2023

6 червня 2023 року близько 02:50 збройні сили російської федерації здійснили умисний підри्व греблі Каховської ГЕС, що спричинив масштабне підтоплення територій України. Техногенна катастрофа залишила десятки тисяч людей без житла, призвела до пошкодження або втрати майна та документів, спричинила проблеми з водопостачанням у Херсонській та Миколаївській областях, а також збитки для сільського господарства та екології.

Від 6 червня Благодійний фонд «Восток SOS» займається моніторингом ситуації в населених пунктах вздовж правобережжя ріки Дніпро, зокрема містом Херсон і обома берегами річки Інгулець. Крім громад Херсонщини та Миколаївщини, моніторингові команди дослідили ситуацію на постраждалих територіях Дніпропетровської та Запорізької областей.

Мапа затоплення після руйнування греблі Каховської ГЕС - DG ECHO

СИТУАЦІЯ НА ЛІВОБЕРЕЖНІЙ ХЕРСОНЩИНІ

Через особливості ландшафту тимчасово окупована лівобережна частина Херсонщини зазнала більшого підтоплення (порівняно з правобережною частиною). **У перші 2 тижні трагедії 4200 звернень (70%) до БФ «Восток SOS»** щодо евакуації, гуманітарної допомоги та загальної інформації **надійшли від жителів лівобережної Херсонщини** з населених пунктів: Олешки, Саги, Солонці, Кохани, Кардашинка, Мала Кардашинка, Велика Кардашинка, Гола Пристань, Нова Збур'ївка, Стара Збур'ївка та декількох менших сіл. Будинки затопило по рівень дахів, жителі опинилися в заручниках і ховалися від повені на дахах. **Евакуація населення була повністю заблокована російськими військами.**

Постраждалі шукали допомоги через волонтерські мережі. У перші дні трагедії вони мали змогу додзвонитися з запитом на евакуацію особисто. Коли розрядилися телефони, впродовж тижня виходили на контакт їхні родичі. Силами місцевих організацій і волонтерів були створені канали в телеграмі та мапа з координатами людей, які потребували евакуації. Кількість таких запитів йшла на тисячі, порятунок відбувався неопублічно через загрози переслідувань з боку окупаційної влади. Крім того, на гарячу лінію надходили десятки запитань про перші дії при виявленні загиблих унаслідок підтоплення, що свідчить про високий рівень смертності на тимчасово окупованій території.

 Обсяг потреб в окупованих населених пунктах значно вищий, проте його неможливо дослідити, адже окупаційна влада ігнорує наслідки катастрофи.

СИТУАЦІЯ НА ПРАВОБЕРЕЖНІЙ ХЕРСОНЩИНІ (ХЕРСОНСЬКА ТА МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛАСТІ)

Підтоплені території правобережної Херсонщини можна об'єднати у 3 групи:

- переважно **сільські ділянки вздовж ріки Дніпро** (від села Козацьке до села Станіслав), які найбільше постраждали та перебувають у зоні ураження вогнем ворожої артилерії;
- **місто Херсон**, зокрема й із багатопверховою забудовою в районі Корабел;
- переважно **сільські території, що розташовані вздовж ріки Інгулець**. Постраждали найбільше: Дар'ївська громада Херсонського району та Калинівська громада Бериславського району Херсонської області; Горохівська та Снігурівська громади Баштанського району Миколаївської області.

ЕВАКУАЦІЯ

Для всіх груп **характерним є небажання евакуюватися з постраждалих унаслідок трагедії територій**. Ті, хто продовжував жити на Херсонщині, переважно без допомоги евакуаційних бригад після підриву греблі переїхали до родичів чи знайомих у межах населеного пункту або до сусідніх громад. У перший день із Херсона до Миколаєва евакуаційним потягом прибуло близько 45 людей, а більшість із тих, хто зібрався біля вокзалу, вирішили не їхати та перечекати.

Першими на допомогу постраждалим для евакуації із затоплених районів прийшли військові та сусіди. Згодом підключилися загони ДСНС, представники громадських і благодійних організацій, волонтери. Перші 3 дні процес відбувався хаотично, адже до катастрофи неможливо підготуватися заздалегідь. **Ситуація змінювалася щогодини**: коли стало вистачати автотранспорту, то бракувало човнів, потім сильна течія вимагала використання човнів із двигунами, згодом волонтерів перестали пускати на воду, бо місця евакуації обстрілювали представники РФ.

Іншим викликом стало спільне планування дій. У БФ «Восток SOS» координація евакуації, збори потреб і надання гуманітарної допомоги трималися на роботі гарячої лінії фонду, активності комунікаційної команди, здобутих зв'язках з організаціями, контакті з місцевими адміністраціями та загонами ДСНС, які передавали заявки.

Евакуація постраждалих жителів багатоповерхівок Херсона (зокрема й із району Корабел) здійснювалася на човнах. Людей забирали з вікон 2-3 поверху. Але були й ті, хто залишився в багатоповерхівках, а інші привозили їм човнами їжу та воду.

У містах люди переселялися до тих, чий будинок не підтопило. Місцева влада організувала шелтери в Херсоні, Чорнобаївці, Снігурівці та Миколаєві. У селах потерпілі переїжджали до незаселених будинків сусідів і намети, які облаштовували на вулиці. Дехто використовував власні вантажівки, аби перечекати наслідки підтоплення.

м. Херсон

ЖИТЛО

Населені пункти зазнали різного рівня затоплення (у залежності від розташування). Як-от домогосподарства в селі Новокандаково Баштанського району Миколаївської області не були пошкоджені, а село Михайлівка того ж району було затоплено на понад 50%.

Багато домів у зоні підтоплення побудовані з каменю та глини, тож були зруйновані внаслідок катастрофи.

Слід враховувати, що **деякі з нині підтоплених населених пунктів обстрілювалися росіянами впродовж тривалого періоду.** У селі Веселий Кут на Миколаївщині одна з місцевих родин жила у флігелі, бо дах і стелю їхнього дому знищили удари з боку представників рф. Нині флігель підтоплено, люди тимчасово живуть у вантажівці.

Підтоплений район Корабел у Херсоні, села та окремі вулиці були **відключені від мереж електро-, газо- та водопостачання на тривалий час.** Коли вода почала сходити, постачання поступово почали відновлювати.

Руйнація житла на Херсонщині та Миколаївщині продовжується щодня внаслідок підтоплення, сирості та обстрілів. Внутрішнє оздоблення осель, як і меблі та речі, що перебували у воді, переважно стали непридатними для використання.

Родина з п'ятьма дітьми, с. Михайлівка, Миколаївська область.
Вимушено жила в наметі через затоплення будинку.

ДОСТУП ДО ІНФРАСТРУКТУРНИХ ОБ'ЄКТІВ І ПИТНОЇ ВОДИ

Ті села, що мають сполучення з дамбами або мостами через ріки Інгулець, Висунь і Веревчина, а також села, сполучення яких пролягає низинними дорогами вздовж рік (між Комишанами та Херсоном), були відрізані від інших населених пунктів і можливостей доставки продуктів. Село Афанасіївка Миколаївської області було повністю відрізано від усіх доріг, тож в умовах підтоплення стало островом. Доступ до селищ відбувався транспортом військових, паромом, а пізніше – човнами. За декілька днів після підриву росіянами ГЕС почалися зливи, що ускладнило під'їзд до сіл ґрунтовими дорогами. Було розмито та підтоплено дощовими водами дорогу до села Новософіївка, що унеможливило моніторинг і надання допомоги.

Доступ до питної води погіршений майже в усіх населених пунктах, що зазнали підтоплення, а також у тих, що не затопило. Питну воду місцевим жителям привозять волонтери та гуманітарні організації. У деяких селах вода не придатна навіть для технічних потреб.

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

Сільське господарство районів Херсонської та Миколаївської областей постраждало внаслідок:

- змиву частини родючого шару ораних земель, розташованих у долинах річок, на яких утворилося підтоплення;
- підтоплення насосних станцій на річці Інгулець, що забезпечували водою зрошувальну систему обох областей;
- затоплення сільськогосподарських і фермерських підприємств, майна та техніки, що була розташована в зоні підтоплення;
- забруднення затоплених угідь нафтопродуктами, сміттям, іншими речовинами, що потрапили у воду. Як-от між селами Василівка та Євгенівка Миколаївської області команда фонду побачила перекинуту двотонну цистерну, яку принесло потоком води (зі слідами нафтопродуктів, що розтеклися навкруги).

Підтоплені машинні зали та будівлі насосних станцій, що подають річкову воду у канали Інгулецької зрошувальної системи, будуть відкачані, але неможливо оцінити завдану насосній системі шкоду та спрогнозувати дату відновлення водопостачання. Цей факт відтермінує зрошення культур або унеможливить його, якщо обладнання зазнало критичних пошкоджень. Тож дії окупантів вплинуть і на врожаї в Миколаївській і Херсонській областях, ціни на продукти, доходи фермерських господарств і робочі місця в регіоні.

САНІТАРНА СИТУАЦІЯ

Під час відвідування підтоплених населених пунктів були помічені **тіла диких тварин, виявлено мор риби, місцеві свідчили про затоплені будівлі з домашньою худобою**. Зафіксовано щонайменше 5 місць, **в яких у воду потрапили паливно-мастильні матеріали**: у Василівці та Веселому Куті Миколаївської області машинні зали насосних станцій Інгулецької зрошувальної системи; у місті Херсон – територія судоремонтного заводу. Виявлено повне затоплення приблизно 25% виробляючих потужностей Афанасіївської сонячної електростанції, продуктивність якої складала 20,5 МВт і забезпечувала електрикою велику кількість населених пунктів. У інверторних і трансформаторних перетворювачах станції можуть бути речовини, що забруднюватимуть навколишнє середовище.

Афанасіївська сонячна електростанція, Миколаївська область

У кожному населеному пункті спостерігаються факти затоплення вуличних туалетів, курятників, вигрібних ям, колодязів і свердловин, що призводить до **біологічного забруднення джерел питної води відходами життєдіяльності людей і тварин (загроза поширення кишкових інфекцій, гельмінтів тощо)**. У селі Лиманці Миколаївської області виявлено затоплення цвинтаря, зокрема й із видимими отворами в місцях поховань.

БЕЗПЕКОВА СИТУАЦІЯ

Багато населених пунктів поблизу узбережжя річки Дніпро (місто Херсон, села Антонівка, Білозерка, Зеленівка, Кізомис, Велетенське, Берислав, Козацьке, Веселе, Понятівка, Миколаївка, Новосілка, Тягинка, Ольгівка, Михайлівка, Зимовник тощо) **з різною регулярністю зазнають артилерійських обстрілів з боку військ РФ**, що знаходяться на лівому березі Дніпра.

Мінна безпека в регіоні: Херсонська область була повністю окупована російськими військами. Частина Миколаївщини, де вода підтопила будинки цивільних, також була в умовах окупації після початку повномасштабного вторгнення росії у 2022 році. Після деокупації сапери державних служб України проводили розмінування полів, доріг і приватних будинків. Робота з розмінування продовжувалася до підриву росіянами Каховської ГЕС.

Місцеві адміністрації попереджають, що необхідно бути обережними на дорогах, які були підтоплені, бо є ймовірність виносу водою вибухових предметів, ними війська рф щільно мінували узбережжя Інгульця. Наразі не всі райони розміновано, часто можна побачити позначки «Міни», плакати та банери, що нагадують про небезпеку. **Є ризик перенесення вибухонебезпечних предметів із замінованих територій узбережжя.**

13 червня близько 14:30 у селі Велетенське (Херсонщина) екіпажі моніторингової та гуманітарної місії БФ «Восток SOS» потрапили під артобстріл з боку рф. Коли команда терміново виїхала за межі селища, обстріл продовжився. **Окупанти навмисно спрямовують удари в місця масового скупчення евакуйованих або роздачі гуманітарної допомоги, що підтверджує терористичні наміри дій представників рф.**

м. Херсон, Корабельний район

ПОТРЕБИ

ГУМАНІТАРНІ ПОТРЕБИ

Потреби, що виникали в перші години та дні після підриву, швидко закривалися завдяки ефективній взаємодії активного громадянського та волонтерського руху з органами місцевої влади й екстреними службами, а також завдяки діям місцевого бізнесу, допомозі агенцій ООН і міжнародних фондів, що гнучко переорієнтували частини проєктних коштів на потреби Херсонщини та Миколаївщини.

ДЛЯ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ:

- евакуація;
- розміщення евакуйованих;
- одяг, постіль і ковдри;
- питна вода, ємності для води;
- продукти швидкого приготування та готові страви;
- засоби гігієни, зокрема й для догляду за представниками маломобільних груп населення;
- газові плити та балони, буржуйки;
- корм і переноски для тварин.

ДЛЯ РЯТУВАЛЬНИКІВ (ДСНС, ВОЛОНТЕРИ):

- моторні човни;
- спецодяг (рятувальні жилети, чоботи-заброди, заброди-комбінезони, дощовики);
- генератори, акумуляторні станції;
- мотопомпи, насоси, рукави;
- шатри.

ПСИХОЛОГІЧНІ ПОТРЕБИ

Люди перебувають у стані відчаю, стресу та емоційної нестабільності через втрачене житло, потребують уваги та психологічної підтримки. Найактуальнішою потребою є також психологічна допомога дітям, їхнім батькам необхідна інформація щодо реагування на підвищену тривожність. На місцях у пунктах незламності та центрах переселення працюють медики та психологи – вони теж потребують розвантаження.

Серед видів допомоги можна виокремити:

- **психологічні заходи для постраждалих** (евакуйованих осіб і тих людей, які залишилися у власних домівках після підтоплення);
- **навчання для активістів, волонтерів, надавачів психологічних і соціальних послуг** у містах Херсон, Миколаїв, Запоріжжя, Дніпро тощо: інтервізії, супервізії та групи підтримки.

ПРАВОВІ ПОТРЕБИ

Потерпілі потребують й юридичної допомоги:

- 37% звернень стосувалися **отримання довідки ВПО, грошової допомоги ВПО, одноразової допомоги жителям підтоплених будинків і доступу до банківських карток/рахунків;**
- 31% звернень – **фіксації факту пошкодження або руйнування житла для подальшої компенсації**, а також отримання/відновлення документів, що підтверджують право власності;
- 12% звернень – **відновлення паспортів та інших документів;**
- 19% звернень – питання щодо оформлення нотаріальних довіреностей, отримання спадщини, стягнення заробітної плати та заборгованості за оренду землі, пенсійні питання тощо.

ІНШІ ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ:

- **Відсутність системної роботи надавачів безоплатної правової допомоги** в Херсоні.
- Через **обмежені спроможності державних органів** (УСЗНів, ЦНАПу, ДМС, нотаріусів, банків) і брак працівників виникають черги, що наражає людей на небезпеку, а також не дає можливості людям з інвалідністю, людям старшого віку, особам зі психологічними особливостями реалізувати власні права.
- Бюро технічної інвентаризації та реєстратори Державного реєстру речових прав у Херсоні не працюють, унаслідок чого більшість людей не здатні подати заяви на фіксацію пошкодженого або зруйнованого житла. **Постраждалі особи не можуть реалізувати право на отримання компенсації.**
- **Чимало людей втратили всі документи та гроші, тож опинилися в замкненому колі:** без паспорта людина не може податися на допомогу, без банківської картки – отримати її, без грошей – сплатити збір на відновлення документа.

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ З **ДОВГОСТРОКОВОЇ** **ЛІКВІДАЦІЇ НАСЛІДКІВ ПІДРИВУ КАХОВСЬКОЇ ГЕС:**

- **відкачування води із затоплених будівель, погребів, колодязів, вигрібних ям** (мулососи, помпи, насоси, господарчий інвентар);
- **висушування осель** (повне відкачування води, винесення сирих речей, зняття підлоги та оздоблення стін, дезінфекція приміщень);
- **ремонт пошкодженого житлового фонду** (будматеріали: дошки, шиферна покрівля, цемент, цегла, пісок; заміна важливих предметів побуту);
- **знезараження питної та технічної води** (фільтри, хлор, активоване вугілля тощо);
- **збір і поховання замороженої риби та тіл тварин** (захисні костюми, респиратори, мобільні крематорії);
- **планові перевірки стану води, що мають проводитися сертифікованими лабораторіями;**
- **забезпечення постійного доступу до питної води та наповнення систем водопостачання** – об'єми потреб населення 3 областей (Херсонська, Миколаївська та Дніпропетровська) потребують вирішення на рівні центральної та місцевої влади із залученням дороговартісних інфраструктурних проєктів.

Найближчими тижнями інформація про епідеміологічну ситуацію та реальні масштаби руйнувань стане ширшою, як і дані щодо будинків, які зазнали пошкоджень. Доля погіршення стану води та мору риби чекає також на водосховища, що були розташовані поруч із річками та в які потрапила брудна повенева вода (як-от водойми поблизу Афанасіївки).

с. Приозерне, Херсонська область

СИТУАЦІЯ З ВОДОПОСТАЧАННЯМ У ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ І ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТЯХ

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСТЬ

Ситуація з водопостачанням на Дніпропетровщині залишається складною. Вона суттєво відрізняється поміж сільською місцевістю та великими містами. **Повністю відсутнє водопостачання в містах Нікополь і Марганець**, де переважна частина забудови – багатоповерхівки.

НІКОПОЛЬ

живе понад **80 000** жителів

МАРГАНЕЦЬ

живе понад **40 000** жителів

Технічна та питна вода завозиться залізничним транспортом, потім розвозиться по громадах. Технічна вода також набирається з пожежних резервуарів і розвозиться в населені пункти машинами (зокрема й пожежними). До вирішення проблеми залучені ДСНС і комунальні служби, в яких є необхідний транспорт. Керівництвом 2 громад розробляється план із буріння свердловин, але він знаходиться на початковому етапі. **Розраховують на будівництво водогону з міста Запоріжжя, але найоптимістичніші оцінки будівництва – півроку.**

Ситуація краща у сільських місцевостях:

ТОМАКІВСЬКА ГРОМАДА

проживає **14 000** жителів

МИРІВСЬКА ГРОМАДА

проживає **7 000** жителів

Томаківська громада була забезпечена водою від водогону, що простягався від міста Марганець, а Мирівська громада — із Каховського водосховища. На час моніторингу обидві **громади були повністю відрізані від водопостачання**, а проблеми з технічною водою вирішувалися підвозом вантажівками та цистернами Укрзалізниці з міста Запоріжжя. Питну воду можна придбати в магазинах, для вразливих категорій населення відбувається роздача води, яку надали гуманітарні організації. Основна територія громад – сільська місцевість, тож у багатьох домогосподарствах є «басейни» – бетоновані колодязі, в яких заливається вода на випадок перебоїв із постачанням. Навчені тогорічним досвідом критичного падіння води в Каховському водосховищі, жителі запаслися, тож критичної ситуації з водою для технічних потреб немає. **Керівництво громад розглядає можливість буріння свердловин і займається дослідження геології водоносних горизонтів.**

ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСТЬ

Більшість громад Запорізької області заживлені від центрального міського водогону, проблем з питною водою наразі немає. Проте у громадах, зокрема в **Кушугумській**, існував водозабір технічної води для поливу та інших технічних потреб із Каховського водосховища.

КУШУГУМСЬКА ГРОМАДА

проживає **15 000** мешканців

Очільники громад повідомляють, що якщо люди почнуть використовувати питну воду для поливу, то **можуть виникнути проблеми з водопостачанням (тиском у водогоні) на окремі села та райони.**

У найближчі тижні у громадах також **очікують погіршення санітарного стану**, адже риба в заповнених водою порожнинах загине.

с. Нововасилівка, Миколаївська область

Публікація підготовлена в межах проєкту «Підтримка постраждалих унаслідок війни вразливих груп населення та жителів віддалених територій України» за фінансової підтримки Європейського Союзу. Її зміст є виключною відповідальністю БФ «Восток SOS» і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу.